

Nr 184.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1939 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I anslutning till sin i årets statsverksproposition under femte huvudtiteln (punkt 21) gjorda framställning har Kungl. Maj:t i propositionen nr 178, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 3 mars 1939, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad departementschefen anfört, besluta om igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 10,000,000 kronor.

dels ock till Statliga och kommunala beredskapsarbeten för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 198, inom första kammaren av herrar *K. H. Andersson* och *T. Nilsson* och den andra, nr 298, inom andra kammaren av herr *J. W. Mårtensson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att statsbidrag må tilldelas kommun, som anordnar kommunalt beredskapsarbete speciellt avsett för äldre arbetare och efter i huvudsak de principer, som i motionerna angivits,

dels ock två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 282, inom första kammaren av herr *F. Domö m. fl.*, och den andra, nr 436, inom andra kammaren av herr *I. Anderson* i Norrköping *m. fl.*, vari, såvitt nu är ifråga, hemställts, att riksdagen ville sänka det av Kungl. Maj:t för nästa budgetår till statliga och kommunala beredskapsarbeten begärda anslaget från 10,000,000 till 7,500,000 kronor, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan om enhetligt centralorgan för den nu splittrade arbetslöshetspolitiken upptages till utredning av 1937 års arbetslöshetsakkunniga och att utredningen så påskyndas, att förslag därom må kunna föreläggas 1940 års riksdag, samt att riksdagen i övrigt ville rörande direktiven för arbetslöshetspolitiken beakta vad i motionerna anförts.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina förslag, får utskottet hänvisa till motionerna I: 198 och 282.

Hjälpprogrammet i dess helhet. Under denna avdelning i propositionen har sammanförts ett omfattande statistiskt material till belysning av arbetsmarknadens och arbetslöshetens utveckling under senare år (sid. 2—9) samt verkställigheten av beslutade hjälpåtgärder (sid. 10—25). Därefter redogöres för pågående och avslutade utredningar inom området för arbetslöshetens bekämpande (sid. 25—45).

Rörande arbetslöshetsläget anför departementschefen följande.

Arbetslöshetsläget har under den hittills tilländalupna delen av budgetåret 1938/39 undergått en viss försämring jämfört med det relativt tillfredsställande läget under föregående år. Den 31 januari 1938 utgjorde antalet hos arbetslöshetskommittéerna hjälpsökande arbetslösa 21,723. Motsvarande antal var den 31 januari 1939 27,547, d. v. s. antalet arbetslösa personer hade från den 31 januari 1938 till den 31 januari 1939 ökat med 5,824 personer. Antalet till arbetslöshetskommissionen rapporterade kommuner hade likaledes ökat från 268 i januari 1938 till 321 vid motsvarande tid 1939. Antalet kommuner med mera betydande arbetslöshet i förhållande till kommunernas invånareantal befann sig under 1938 års sista månader i stegring. En arbetslöshet på över 1 procent av invånareantalet hade vid 1936 års utgång 148 av landets kommuner. Vid motsvarande tidpunkt 1937 hade antalet sjunkit till 80. Den 31 december 1938 var antalet däremot 124. 3 procents arbetslöshet och däröver hade december 1936 36 kommuner; vid årsskiftet 1937/38 var antalet 18. December 1938 var motsvarande siffra 29.

Den försämring av arbetslöshetsläget, som belyses av de nyss anförda siffrorna, är emellertid så gott som helt begränsad till norrlandslänen. Inom betydande delar av landet har nedgången i arbetslösheten fortsatt under innevarande budgetår i ungefär samma takt som under det näst föregående. Det förtjänar särskilt att observeras, att storstädernas arbetslöshet har väsentligt minskats. Sälunda var i Stockholm antalet arbetslösa i januari 1938 1,814 mot 1,451 vid samma tidpunkt innevarande år. Malmöhus län, vars arbetslöshet så gott som helt är lokaliserad till städerna, framförallt Malmö och Hälsingborg, utvisar en minskning av antalet arbetslösa personer från 3,205 i januari 1938 till 2,466 vid samma tidpunkt i år. Göteborgs stad har ungefär samma antal arbetslösa vid de bägge tidpunkterna, nämligen 1,654 respektive 1,622. Antalet arbetslösa i dessa tre områden utgjorde den 31 januari 1938 6,673 och var den 31 januari 1939 5,539. Arbetslösheten i Stockholm och Göteborgs städer samt Malmöhus län utgjorde vid den förra tidpunkten 30.7 procent av hela arbetslösheten och vid den senare tidpunkten allenast 20.1 procent. Även Bohuslän utvisar jämfört med fjolårssiffrorna en betydande minskning. Antalet arbetslösa hade nämligen minskats från 2,218 till 1,660, d. v. s. med 558.

I Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Gotlands, Kristianstads, Hallands, Älvsborgs och Skaraborgs län har arbetslösheten, som redan förut varit av relativt ringa omfattning, undergått en obetydlig minskning under året. En i absoluta tal mindre betydande ökning utvisa Uppsala, Jönköpings, Kronobergs, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs och Jämtlands län. En kraftigare ökning kan konstateras i Kalmar län med 351 personer och i Blekinge län med 471 personer.

Betydligt allvarigare ter sig arbetslöshetsläget i de landsdelar, där skogsindustrierna och skogshanteringen utgöra dominerande delar av näringslivet. Värmlands län har från januari 1938 till januari 1939 sett sin arbetslöshet växa från 480 till 1,877 personer, d. v. s. med 1,397 personer. Västernorr-

lands läns arbetslöshetssiffror stego från 3,554 till 5,949, eller med 2,395. I Västerbottens län växte arbetslösheten från 293 till 1,001, d. v. s. med 708, och i Norrbottens län slutligen voro siffrorna 1,636 respektive 3,529, d. v. s. ökningen i antalet arbetslösa från januari 1938 till januari 1939 var 1,893 personer. De nu nämnda länen hade i januari 1938 5,963 arbetslösa, d. v. s. 27.5 procent av landets arbetslöshet. Den 31 januari 1939 utgjorde antalet arbetslösa personer i ifrågavarande län 12,356. Den relativa andelen av arbetslösheten hade vuxit till 44.8 procent. Redan nu återgivna siffror rörande arbetslöshetens utveckling under året angiva, att arbetslöshetsklientelet är något annorlunda sammansatt för närvarande än under de senaste åren.

Departementschefen övergår därefter till de allmänna riktlinjerna för arbetslöshetspolitikens bedrivande under nästa budgetår samt anför därutinnan följande.

Då min företrädare i ämbetet framlagt anslagsaskanden till arbetslöshetens bekämpande under de senaste åren, har han kunnat utgå från, att arbetslösheten huvudsakligen haft karaktären av en restarbetslöshet, koncentrerad dels till landets större städer och dels till vissa arbetslöshetstyngda områden, där nedläggandet eller rationaliseringen av industrier vållat särskilda sysselsättningssvårigheter. Statens arbetslöshetspolitik borde vid sådana förhållanden i första hand användas till att bispringa de arbetslöshetstyngda områdenas arbetslösa, bland annat därför att kommunerna i dessa områden sakna ekonomiska resurser för att själva mera aktivt kunna bekämpa arbetslösheten. Vidare borde man söka uppnå en ökad livaktighet inom ifrågavarande landsdelars näringsliv framför allt syftande till en rikare differentiering av näringslivet å orterna i fråga. Vid sidan härav borde en effektiv yrkesutbildning fostra ungdomen till yrken, där försörjningsmöjligheterna vore större än inom de yrken, som dominerade å hemorten.

Den aktuella arbetslösheten inom de arbetslöshetstyngda områdena skulle bekämpas med beredskapsarbeten, i första hand avseende att sysselsätta familjeförsörjare. I mån av behov skulle dessa åtgärder kompletteras med hjälpåtgärder under arbetslöshetskommissionens ledning.

För de större städernas restarbetslöshet bleve hjälpanordningar under arbetslöshetskommissionens ledning den huvudsakliga statliga hjälpformen.

I stort sett har arbetslöshetspolitiken följt här angivna riktlinjer. En viss bild av hur arbetslöshetspolitiken i de arbetslöshetstyngda områdena utformats, skänka följande uppgifter över hjälpverksamheten avseende den 31 januari 1939. Vid denna tidpunkt funnos i Bohusläns stendistrikt 1,354 hjälpsökande arbetslösa, därav 829 försörjningspliktiga. Av de försörjningspliktiga hjälptes 94 genom statliga reserverbeten. Samtidigt voro i beredskapsarbeten sysselsatta 549 från arbetslöshetskommittéer hänvisade arbetslösa, vilka alltså icke redovisades såsom hjälpsökande arbetslösa. I Väster- och Norrlands sågverkskommuner funnos vid samma datum 2,655 försörjningspliktiga arbetslösa. Härav voro 44 hjälpta genom statliga reserverbeten. Vid sidan härav voro inom länet 673 från arbetslöshetskommittéerna hänvisade arbetslösa sysselsatta vid beredskapsarbeten.

Av de anförda siffrorna framgår, att åtskilliga familjeförsörjare måst hänvisas till statliga reserverbeten trots den starka ansvällningen av beredskapsarbetena, som under året ägt rum.

Som jag redan antytt, har under innevarande vinter en arbetslöshet av annan typ än restarbetslösheten uppstått. En viss del av den nuvarande norrlandsarbetslösheten måste nämligen betecknas som konjunkturarbetslöshet. Vid övervägandet av de åtgärder, som för budgetåret 1939/40 äro

påkallade i syfte att bekämpa arbetslösheten, torde böra observeras, att den norrländska konjunkturarbetslösheten i någon utsträckning kommer att mötas med beredskapsarbeten av särskild typ, anpassad närmast efter skogsbygdens arbetsförhållanden. Jag äsyftar här de anslag till arbeten, som upptagits i proposition nr 2 till årets riksdag under IX:e huvudtiteln. Om sysselsättningssvårigheter bland här ifrågakvarande arbetargrupper komma att uppstå under vintern 1939/40 torde ytterligare jordbruks- och skogsbruksbetonade beredskapsarbeten böra igångsättas. Det förtjänar ävenledes att övervägas, huruvida icke den sedan i fjol förändrade arbetslöshetsituationen i Norrland borde föranleda, att medel ställas till förfogande för en utvidgad kompletteringsverksamhet vid de norrländska ofullständiga jordbruken på sätt Västernorrlandsutredningen föreslagit. Visserligen hade under remissbehandlingen invändningar framkommit mot detta förslag, men på grund av de särskilda förhållandena inom Västernorrlands län har jag för avsikt att — såvida riksdagen icke däremot framställer erinran — föreslå, att av de för främjande av företagarverksamhet till Kungl. Maj:ts förfogande stående medlen ett belopp av högst 200,000 kronor inom länet anvisas till komplettering av ofullständiga jordbruk. Kompletteringen av ofullständiga jordbruk innebär ju för övrigt icke allenast en ökad sysselsättning för tillfället utan ökade försörjningsmöjligheter även för framtiden. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

Huvudparten av arbetslösheten är emellertid alltjämt en restarbetslöshet av i stort sett samma struktur som under föregående år. Restarbetslöshetens problem är föremål för överväganden av 1937 års arbetslöshetssakkunniga. De sakkunnigas förberedande undersökningar, avseende arbetslöshetsklientelets sammansättning, kommunernas kostnader för arbetslöshetens bekämpande samt övriga centralproblem inom arbetslöshetspolitiken, närma sig nu sin avslutning, enligt vad jag inhämtat. De sakkunniga hava meddelat, att de under loppet av 1939 beräkna att hava slutfört sitt uppdrag. Då vidare ingenting under det senaste året inträffat, som skulle föranleda ett frångående av de tidigare tillämpade principerna för arbetslöshetshjälpens utformning, torde arbetslöshetspolitiken böra bedrivas i stort sett enligt de riktlinjer, som uppdrogs i fjolårets proposition.

Fortsatta ansträngningar böra ägnas åt att inom de arbetslöshetsstyngda områdena skapa såväl ny industriell verksamhet som eljest förbättrade försörjningsmöjligheter för befolkningen. Även i fortsättningen bör stöd sålunda givas — oftast i samarbete med företagareföreningar inom respektive län — åt enskilda företagare för att inom arbetslöshetsstyngda distrikt med odifferentierat näringsliv framskapa småindustrier och hantverk. Den av Västernorrlandsutredningen ifrågasatta undersökningen rörande möjligheten av kalkbrytning å Alnön bör enligt min uppfattning komma till stånd. Utredningens framställning om medel till vissa flyttningsbidrag åt arbetssökande familjer anser jag likaledes böra bifallas. Jag förordar dessutom fortsatt medelsanvisning till Lyckebyåns reglering.

Trots den utökning av arbetstillfällena, som de här antydda åtgärderna skulle medföra, torde likväl en kännbar arbetslöshet komma att kvarstå särskilt inom Västernorrlands, Göteborgs och Bohus, Norrbottens och Blekinge län. Det torde därför även under nästföljande budgetår vara nödvändigt, att medel anvisas till statliga och kommunala beredskapsarbeten i samma utsträckning som under innevarande år.

I anslutning till den lämnade redogörelsen för förberedelse- och planläggningsarbeten för beredskapsarbeten, avsedda att igångsättas vid ett försämrat arbetslöshetsläge, anser jag mig nödsakad konstatera att i åtskilliga kommuner alltjämt saknas en effektiv krisberedskap. Jag vill erinra om att de kom-

muner, som icke utan kännbar ekonomisk uppoffring kunna verkställa det ifrågavarande planeringsarbetet, kunna för planers uppgörande efter prövning i varje särskilt fall erhålla medel ur anslaget till statliga och kommunala beredskapsarbeten. Beträffande bestridandet av kostnaderna för övriga planläggningsarbeten, till vilka medel icke i annan ordning anvisas, har jag för avsikt att föreslå anvisandet av medel från reservationsanslaget till reservarbeten, kontantunderstöd m. m.

Särskilda frågor. Handhavandet av *vattenavledningsföretaget Lyckebyån* åvilar jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 23 oktober 1936 den s. k. Lyckebyåutredningen.

I fråga om erforderliga medel för finansieringen av vattenavledningsföretaget samt inköpen av mader, skogsmark m. m. för genomförandet av den nya fastighetsbildningen hänvisar departementschefen till den sammanställning av beräknade kostnader härför, som i enlighet med utredningens uppgifter återgavs i proposition nr 300 till 1937 års riksdag (sid. 46). Av denna sammanställning framgår, att de kostnader, som skola stanna å statsverket, beräknats till 331,000 kronor, samt att de utgifter, som icke skola stanna å statsverket utan endast utgöra förskott (rörelsekapital), belöpa sig till 832,924 kronor. Av sålunda erforderliga medel hava redan anvisats av 1936 års riksdag 250,000 kronor, av 1937 års riksdag 200,000 kronor och av 1938 års riksdag 100,000 kronor eller tillhopa 550,000 kronor.

I skrivelse den 24 februari 1939 har utredningen hemställt, att ytterligare 300,000 kronor måtte anvisas för ändamålet.

Departementschefen anför följande.

Till bestridande av de kostnader för vattenavledningsföretaget Lyckebyån, vilka skola stanna å statsverket, ha redan medel reserverats. Utredningens förevarande framställning innebär, att ytterligare 300,000 kronor måtte anvisas såsom rörelsekapital åt företaget. Även om det — såsom jag tidigare framhållit — jämväl för nästa budgetår torde bliva nödvändigt att reservera ytterligare medel för ändamålet, synes beloppet enligt mitt förmenande kunna utan olägenhet sättas till 150,000 kronor.

De medel, som tidigare reserverats för företaget, hava utgått av de jämlikt riksdagens medgivande i samband med anslag till reservarbeten anvisade särskilda medlen till främjande av företagsverksamhet. Jämväl för den fortsatta finansieringen torde den angivna utvägen böra anlitas. På en senare prövning torde få bero, huruvida och i vilken mån berörda kostnader definitivt böra gäldas av arbetslöshetsanslaget. Sannolikt kan det komma att befinnas riktigast, att medel av avdikningsanslaget eller avdikningslånefonden vid en slutlig reglering helt eller delvis tagas i anspråk för ändamålet och motsvarande belopp sålunda framdeles tillföras den nämnda anslagsposten.

Under innevarande budgetår har Kungl. Maj:t vid olika tillfällen anvisat medel till *företagareföreningar inom vissa län*. Sålunda har anvisats, *dels* den 30 september 1938 till Västernorrlands läns företagareförening u. p. a. 110,000 kronor, därav 50,000 kronor såsom subvention och 60,000 kronor såsom lån, *dels* den 9 december 1938 till Bohusläns företagareförening u. p. a. 65,000 kronor, därav 25,000 kronor såsom subvention och

40,000 kronor såsom lån, dels den 24 februari 1939 till Västerbottens företagareförening u. p. a. 100,000 kronor, därav 50,000 kronor såsom subvention och 50,000 kronor såsom lån, dels ock den 28 oktober 1938 till Norrbottens småindustriförening u. p. a. 100,000 kronor, därav 50,000 kronor såsom subvention och 50,000 kronor såsom lån.

Departementschefen anför följande.

Sedan fjolårets riksdag lämnat utan erinran förslaget att från medlen till främjande av företagsverksamhet stödja företagareföreningar i olika län, har Kungl. Maj:t, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, sedermera bifallit framställningar från föreningar inom vissa av arbetslöshet tyngda län. För ändamålet har sålunda tillhoppa anvisats 375,000 kronor, därav 175,000 kronor såsom subvention och 200,000 kronor såsom lån. Med hänsyn till den korta tid, som därefter förflutit, låter det sig självfallet icke göra att nu peka på några bestämda resultat av verksamheten. Emellertid finner jag det vara uppenbart, att föreningar av nu ifrågavarande beskaffenhet hava en stor uppgift att fylla inom sådana län, där näringslivet saknar erforderlig mångsidighet.

Jag anser det välbetänkt, att jämväl under nästa budgetår medel kunna disponeras till stimulerande av den enskilda företagsamheten efter de redan uppdragna riktlinjerna, i regel i samarbete med ifrågavarande eller eventuellt nybildade företagareföreningar. Härför synes ett belopp av förslagsvis 300,000 kronor böra reserveras samt — liksom hittills — anvisas från medlen till främjande av företagsverksamhet.

Till *komplettering av ofullständiga jordbruk* ha medel ställts till Blekinge läns hushållningssällskaps förfogande. Därjämte föreliggande framställningar om medelsanvisningar för dylik verksamhet i Göteborgs och Bohus län samt Västernorrlands län.

Över framställningarna ha utlåtanden avgivits av statens egnahemsstyrelse (sid. 58 och 61).

Departementschefen anför följande.

Av den inställning till frågan om åtgärder med det allmännas bistånd för komplettering av s. k. ofullständiga jordbruk, som statsmakterna hittills intagit, framgår att detta spörsmål ansetts vara av synnerlig betydelse vid bekämpandet av försörjningssvårigheter av den speciella art, varom nu är fråga. Den redogörelse för det på Blekingeutredningens initiativ försöksvis igångsatta arbetet för jordbrukens »fullständigande» i Blekinge län visar också att mycket skulle stå att vinna genom arbetets omedelbara fortsättande såväl i nämnda län som inom andra delar av landet med likartad arbetslöshet. Även de framställningar i ämnet, som inkommit till Kungl. Maj:t från Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län, visa oförtydligt, att frågan är värd att ingående uppmärksammas. Detta gäller enligt min uppfattning i alldeles särskild grad förhållandena inom Västernorrlands län.

Emellertid har egnahemsstyrelsen i sina här återgivna yttranden anført vägande skäl för att frågan om ytterligare bidrag till nu ifrågasatta verksamhet — däri även Blekingeutredningens olika projekt böra inräknas — bör bli föremål för övervägande i ett större sammanhang.

Verksamhet av den omfattning, som de lokala utredningarna föreslagit, anser jag mig därför under nuvarande förhållanden icke kunna förordas. En begränsad kompletteringsverksamhet i Blekinge och Västernorrlands län synes mig likväl kunna ske utan större olägenheter. Jag har därför för avsikt att

föreslå, att Kungl. Maj:t av de särskilda medel, som jämlikt riksdagens medgivande i samband med anslag till reservarbeten må komma att anvisas till främjande av företagsverksamhet, ställer ett belopp av högst 250,000 kronor till förfogande för ändamålet.

Anslagsbehov. I anslutning till den i det föregående lämnade redogörelsen anför departementschefen rörande medelsbehovet under nästa budgetår följande.

Även under budgetåret 1939/40 bör, såsom jag tidigare framhållit, ett betydande antal personer framför allt i Västernorrlands samt Göteborgs och Bohus län beredas sysselsättning vid statliga och kommunala beredskapsarbeten. Det reservationsanslag å 10,000,000 kronor, som riksdagen föregående år beviljade till ifrågavarande ändamål, har fullständigt disponerats. Ävenledes det reservationsanslag å 4,000,000 kronor, som av innevarande års riksdag anvisats å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår, torde inom den närmaste framtiden bli helt disponerat. Även om hänsyn tages till det förhållandet, att vissa av de arbeten, till vilka medel beviljats, igångsatts så sent, att för innevarande budgetår avsedda medel i viss utsträckning först under nästföljande budgetår komma att förbrukas, lärer ytterligare medelsanvisning vara nödvändig.

Först torde därvid uppmärksammas, att riksdagen medgivit, att Kungl. Maj:t äger besluta igångsättandet av nya arbeten inom en kostnadsram för staten av 10,000,000 kronor under innevarande budgetår, ehuru till ifrågavarande nya arbeten endast anvisats 5,000,000 kronor. Återstående 5,000,000 kronor skulle anvisas å riksstaten under ett kommande budgetår.

Såsom jag tidigare meddelat, har Kungl. Maj:t hittills enligt detta riksdagens medgivande fattat beslut om beredskapsarbetens igångsättande under budgetåret i sådan utsträckning, att fortsättningsbidrag å 4,729,130 kronor äro erforderliga. För fullföljande av redan beslutade arbeten och av arbeten, som torde komma att beslutas inom den närmaste framtiden, böra medel till statliga och kommunala beredskapsarbeten till ett belopp av 5,000,000 kronor anvisas för budgetåret 1939/40.

Under innevarande budgetår beslutade arbeten komma emellertid icke att vara tillräckliga för att i erforderlig utsträckning bereda sysselsättning åt de arbetslöshetsstyngda områdenas befolkning under nästkommande budgetår. Enligt min uppfattning böra ytterligare beredskapsarbeten igångsättas till en sammanlagd kostnad av 10,000,000 kronor, varvid dock 5,000,000 kronor först böra anvisas under ett följande budgetår. För nya beredskapsarbeten, avsedda att igångsättas under budgetåret 1939/40, är alltså ett belopp av 5,000,000 kronor erforderligt.

Såsom jag tidigare framhållit, förordar jag, att av de i samband med anslag till reservarbeten anvisade särskilda medlen till främjande av företagsverksamhet eventuellt måtte få disponeras medel till komplettering av ofullständiga jordbruk i Blekinge och Västernorrlands län samt till inventering av ofullständiga jordbruk inom Blekinge län. Härför torde få avses sammanlagt omkring 250,000 kronor. Av först berörda medel torde vidare, enligt vad jag förordat, böra reserveras ett belopp av ytterligare 150,000 kronor att i mån av behov användas såsom rörelsekapital för vattenavledningsföretaget Lyckebyån. Likaså har jag förordat, att ytterligare omkring 300,000 kronor måtte ställas till Kungl. Maj:ts förfogande till stödjande av enskild företagsverksamhet.

Av de medel, som tidigare anvisats till lån och subventioner till främjande av enskild företagsverksamhet, kvarstår för närvarande outnyttjat ett belopp av

omkring 250,000 kronor. Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 17 juni 1938 äro dessa medel numera bokförda under en fond, benämnd Fonden för lån och subvention till främjande av enskild företagsamhet.

Utskottet. } Under den gångna delen av innevarande budgetår har enligt vad departementschefen framhållit en viss försämring av arbetslöshetsläget inträffat. Sålunda har vid sidan av den kvardröjande restarbetslöshet, som varit utmärkande för arbetslöshetsituationen under de senaste budgetåren, framträtt en arbetslöshet av mera konjunkturbetonad karaktär. Denna konjunkturarbetslöshet är koncentrerad till de landsdelar, där skogsindustrierna och skogsanteringen dominera näringslivet, särskilt de norrländska länen.

Beträffande planläggandet av åtgärder för arbetslöshetens bekämpande under nästa budgetår har departementschefen erinrat om, att sistnämnda konjunkturarbetslöshet i viss utsträckning kommer att mötas med beredskapsarbeten av särskild typ, anpassad efter skogsbygdens arbetsförhållanden. Vidare planeras en utvidgad kompletteringsverksamhet vid ofullständiga jordbruk inom Blekinge och Västernorrlands län. I övrigt har förutsetts, att arbetslöshetspolitiken under nästa liksom under innevarande budgetår bör inriktas på hjälpåtgärder inom de av restarbetslöshet tyngda områdena. Dessa åtgärder avse såväl att direkt bispringa de arbetslösa — i första hand genom beredskapsarbeten men även genom hjälpåtgärder under arbetslöshetskommissionens ledning — som ock att uppnå ökad livaktighet inom nämnda områdens näringsliv, framför allt genom större differentiering av detsamma. Härutöver åsyftas att genom en effektiv utbildning fostra ungdomen till andra yrken än de å hemorten företrädda för att därigenom skapa ökade försörjningsmöjligheter.

De sålunda angivna allmänna riktlinjerna för arbetslöshetspolitikens bedrivande under nästa budgetår föranleda icke någon erinran från utskottets sida.

Bland de detaljspörsmål, som departementschefen avhandlat, vill utskottet något beröra förslaget att inom Västernorrlands län försöksvis använda arbetslöshetsmedel till flyttningsbidrag åt arbetssökandes familjer. Frågan har väckts av Västernorrlandsutredningen, som därvid hänvisat till möjligheterna att på detta sätt under kommande sommararbetsår giva större effekt åt överflyttningen av arbetskraft till mellersta och södra Sverige. Utskottet delar departementschefens uppfattning rörande lämpligheten av en dylik medelsanvisning. Därutöver vill utskottet, icke minst med hänsyn till rådande brist på arbetskraft inom jordbruket, ifrågasätta, huruvida icke den offentliga arbetsförmedlingsverksamheten rörande såväl gifta som ogifta arbetssökande överhuvud taget borde kunna intensifieras inom områden med kvardröjande restarbetslöshet genom beredande av ökade möjligheter till resebidrag av statsmedel i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det följande framhålles.

Enligt lagen om offentlig arbetsförmedling utgår för närvarande statsbidrag till arbetsförmedlingsanstalt med tre fjärdedelar av anstaltens utgifter för arbetssökandes resa till och i undantagsfall även från plats för arbets-

anställning. För bidragets åtnjutande gäller som villkor, bland annat, att möjlighet och fog för att av arbetsgivaren eller arbetaren uttaga ersättning för resekostnaden icke kan anses vara för handen. Arbetsförmedlingsanstaltens utgifter för ifrågavarande ändamål hava alltså i viss mån karaktären av förskott. Den av utskottet åsyftade intensifieringen av arbetsförmedlingsanstaltens verksamhet skulle närmast innebära, att den av dem lämnade ersättningen utsträcktes till att kunna omfatta hela resekostnaden till och i erforderliga fall även från arbetsplatsen. Utskottet vill erinra om, att en dylik intensifiering tidigare förekommit i syfte att främja tillfällig sysselsättning av arbetslösa vid betfälten. En statlig bidragsverksamhet av nu ifrågasatt art bör dock enligt utskottets uppfattning tillsvidare huvudsakligen begränsas till att underlätta förflyttning av arbetskraft från områden med kvardröjande restarbetslöshet till trakter, där brist på arbetskraft inom jordbruket råder. Kostnaderna för hithörande resor böra, i den mån de icke enligt gällande bestämmelser kunna bestridas från anslaget till den offentliga arbetsförmedlingen, täckas av arbetslöshetsmedel. Utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t snarast upptager här berörda spörsmål till närmare prövning och, i den mån så erfordras, vidtager åtgärder för ett förverkligande av nämnda syfte redan under instundande sommar.

I motionerna I: 198 och II: 298 har upptagits tanken på statsbidrag efter förmånligare grunder till kommuner, som anordna speciellt för äldre arbetslösa avsedda beredskapsarbeten. Utskottet vill i anledning härav erinra, att Kungl. Maj:t redan nu äger möjlighet att vid fastställandet av procentsatsen för statens bidrag till kommunala beredskapsarbeten taga nödig hänsyn till det föreliggande hjälpbehovets art och omfattning. Då utskottet därjämte förutsätter, att de äldre arbetslösas försörjningsproblem kommer under övervägande vid pågående arbetslöshetsutredning, synes det utskottet icke erforderligt, att särskild skrivelse i ämnet avlåtes till Kungl. Maj:t på sätt i motionerna yrkats.

Det i motionerna I: 282 och II: 436 berörda spörsmålet om ett centralt organ för arbetslöshetsärendenas handläggning lärer med hänsyn till vad departementschefen uttalat få anses tillhöra de organisatoriska problem, som falla inom ramen för det åt 1937 års arbetslöshetssakkunniga anförtrödda uppdraget. Utskottet förutsätter därför, att ifrågavarande spörsmål ägnas erforderlig uppmärksamhet i samband med denna utredning. Enligt de sakkunnigas, av departementschefen återgivna uppgift, beräknas vidare utredningen vara slutförd under loppet av innevarande år. Under sådana förhållanden och då utskottet utgår från att Kungl. Maj:t snarast möjligt underställer ärendet riksdagens prövning, anser sig utskottet sakna anledning att i enlighet med vad i förevarande motioner yrkats föreslå skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t.

Det av Kungl. Maj:t för nästa budgetår till statliga och kommunala beredskapsarbeten äskade anslagsbeloppet av 10,000,000 kronor finner sig utskottet böra tillstyrka. Utskottet biträder alltså icke det i sistnämnda motioner gjorda yrkandet om nedsättning av nämnda belopp till 7,500,000 kronor.

Vad departementschefen i här ej särskilt berörda hänseenden uttalat föranleder icke någon utskottets erinran.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 282 och II: 436, i vad de avse här ifrågavarande anslag och direktiven för dess användning, må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad föredragande departementschefen och utskottet anför, besluta om igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 10,000,000 kronor och vidtaga i samband därmed stående åtgärder;

b) till *Statliga och kommunala beredskapsarbeten* för budgetåret 1939/40 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor;

II. att motionerna I: 282 och II: 436, i vad de avse skriveelse om utredning angående enhetligt centralorgan för arbetslöshetspolitiken, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 198 och II: 298, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan anför, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 maj 1939.

På statsutskottets vägnar:

C. P. V. GRÄNEBO.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit från första kammaren: herrar *Grånebo, Olof Olsson, Johansson* i Fredrikslund, *Oscar Olsson, Asplund, Pauli, Carlström, Bäckström, von Heland, Andersson* i Rixö, *Boman* och *Domö*; samt

från andra kammaren: herrar *Jansson* i Falun, *Svensson* i Grönvik, *Persson* i Falla, *Ward, Isacsson, Persson* i Tidaholm, *Åqvist, Andersson* i Malmö, *Bergström, Lundberg, Mårtensson* och *Hansson* i Rubbestad.

Reservationer.

1) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Carlström, Domö, Persson* i Falla och *Lundberg*, som ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Under de senaste budgetåren har arbetslöshetsläget karakteriserats av en icke obetydlig restarbetslöshet. De försök, som från statsmakernas sida gjorts

att komma till rätta med denna arbetslöshet, ha i stort sett icke givit de önskade resultaten. Vid en undersökning rörande orsakerna härtill måste konstateras, att den förda arbetslöshetspolitiken med den vikt, som därvid tillmätts beredskapsarbeten, icke varit ägnad att underlätta arbetskraftens rörlighet utan snarare bidragit till att i viss utsträckning konservera restarbetslösheten inom de därför utsatta orterna.

Sedan två år tillbaka pågår utredning rörande den kvarstående arbetslösheten och medlen för dess bekämpande. Med hänsyn till de otillfredsställande resultaten av de hittills vidtagna hjälpåtgärderna hade det varit önskvärt, att denna utredning kunnat påskyndas och föreläggas redan årets riksdag. Då så emellertid beklagligtvis icke blivit fallet och utredningen, enligt departementschefens uttalande, kommer att innefatta en omprövning av riktlinjerna för hela arbetslöshetspolitiken, vill utskottet under förhanden varande förhållanden begränsa sig till vissa allmänna spörsmål av grundläggande betydelse för denna politik.

Av departementschefens redogörelse för de åtgärder, som vidtagits för restarbetslöshetens bekämpande, framgår, att försök till de arbetslösas inplacering i den normala arbetsmarknaden fått stå tillbaka för åtgärder, som visserligen skapa arbete för tillfället men icke på längre sikt fylla de hem-sökta trakternas behov av arbetsmöjligheter. Det synes utskottet kunna ifrågasättas, huruvida till fullo beaktats de möjligheter, som förefinnas att underlätta de yngre och mera arbetsdugliga arbetslösas överflyttning till andra platser med bättre arbetstillgång. Det synes utskottet vidare, att Kungl. Maj:t vid valet av lämpliga beredskapsarbeten ej alltid tillräckligt uppmärksammat, huruvida kostnaderna för ett arbete stått i proportion till nyttan för närvarande eller i framtiden av detsamma.

Den nuvarande arbetslöshetspolitikens splittring på olika organ och bristande enhetlighet framstår såsom en olägenhet av allvarligaste art. Då det för ett ändamålsenligt bedrivande av de statliga hjälpåtgärderna oundgängligen kräves, att dessa åtgärder samordnas under ett enhetligt centralorgan samt att frågan härom löses i tid och innan en ny arbetslöshetskris kan utbryta, anser sig utskottet böra tillstyrka det härutinnan i motionerna I: 282 och II: 436 framställda yrkandet.

Utskottet vill i detta sammanhang understryka vikten av att arbetslöshetssakkunniga — utan att för den skull dess arbete ytterligare fördröjes — vid sin undersökning av arbetsmarknadens krisproblem ägnar all uppmärksamhet åt de i många hänseenden ändrade förutsättningar, under vilka vårt näringsliv numera till följd av utvecklingen arbetar. De svårigheter, som nu för tiden ofta äro för handen, när det gäller exempelvis att upprätthålla gamla avsättningsmarknader eller att igångsätta ny produktion, göra det i hög grad påkallat, att den nya krispolitiken anpassas efter dessa ändrade betingelser. Särskilt vill utskottet härvid fästa uppmärksamheten på den norrländska skogsindustriens problem liksom på jordbrukets arbetsförhållanden. Ävenså synes det utskottet önskvärt, att arbetslöshetssakkunniga beaktar möjligheten av att i högre grad än hittills en gradering

efter familjebehovet sker vid lönesättningen inom de offentliga hjälparbetena, utan att sammanlagda kostnaderna för hjälpverksamheten därigenom stegras och utan att familjeförsörjarnas löner överstiga den öppna marknadens.

Ehuru utskottet anser, att arbetslöshetspolitiken bör givas en annan utformning än den nuvarande, vill utskottet med hänsyn till den pågående arbetslöshetsutredningen icke motsätta sig att såsom ett provisorium beredskapsarbeten i viss omfattning även under nästa budgetår inrymmas bland de statliga hjälpåtgärderna i områden med lång tids arbetslöshet. Utskottet har därvid särskilt beaktat, att vissa skäl kunna åberopas för att långtidsarbetslösa familjeförsörjare icke göras till permanenta reservarbetare. Utskottet vill understryka vikten av att riksdagens år 1937 meddelade direktiv rörande beredskapsarbetenas anordnande och bedrivande följas.

Bland de — — — följande framhålles.

Enligt lagen — — — instundande sommar.

I motionerna — — — yrkats.

Det av Kungl. Maj:t för nästa budgetår begärda bemyndigandet att besluta om igångsättande av beredskapsarbeten anser utskottet — i anslutning till vad ovan anförts — kunna begränsas till en sammanlagd kostnadssumma av 5,000,000 kronor. Med hänsyn, härtill kan det för nästa budgetår till statliga och kommunala beredskapsarbeten äskade anslaget nedsättas till 7,500,000 kronor. Utskottet tillstyrker alltså det yrkande, som härutinnan framställts i motionerna I: 282 och II: 436.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 282 och II: 436, i vad de avse här ifrågakvarande anslag och direktiven för dess användning, må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad utskottet i det föregående anförts, besluta om igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 5,000,000 kronor och vidtaga i samband därmed stående åtgärder,

b) till *Statliga och kommunala beredskapsarbeten* för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 7,500,000 kronor;

II. att riksdagen, med bifall till motionerna I: 282 och II: 436, i vad de avse enhetligt centralorgan för arbetslöshetspolitiken, må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan om ett sådant organ upptages till utredning av 1937 års arbetslöshetssakkunniga samt att utredningen så påskyndas, att förslag därom må kunna föreläggas 1940 års riksdag;

III. att motionerna — — — riksdagens åtgärd.

2) av herr *von Heland*.